

**Управління освіти і науки
Черкаської обласної державної адміністрації
Державний навчальний заклад
«Черкаський професійний автодорожній ліцей»**

**Опорні конспекти з предмета
«Всесвітня історія»
Тема: «Провідні держави світу»»**

м. Черкаси

Автор: Мишанський Д. О. – викладач предмету «Всесвітня історія» ДНЗ «Черкаський професійний автодорожній ліцей»

Рецензент: Скрипник В. С. – заступник директора з навчально-методичної роботи

Ця розробка освітлює дещо забуту нині методику опорного конспекту.

У світлі компетентного підходу до вивчення історії, важливо творче осмислення навчального матеріалу, який використовується не тільки з підручника, але й з інших джерел інформації. Цей метод дає змогу розширити інформаційну базу, творчо переробити матеріал, сконцентрувати інформацію в невеликому об'ємі, систематизувати її. Метод дає змогу при повторенні досить швидко відновити вивчений матеріал, що сприяє його засвоєнню. Опорний конспект можна змінювати під будь-якого здобувача освіти, потрібно тільки виробити систему. Це все становить дуже актуальним в умовах пандемії і дистанційного навчання. Сприяє глибокому засвоєнню навчального матеріалу.

Розглянуто і схвалено на засіданні методичної комісії викладачів гуманітарних дисциплін

(Протокол № 6 від 15 лютого 2021 р.)

ЗМІСТ

1	Вступ	4	
2	Основна частина	7	
	2.1 Методика використання опорних конспектів у процесі вивчення предмета	7	
	2.1.1	Процес створення опорного конспекту	7
	2.1.2	Методика використання опорного конспекту	9
3	Висновок	14	
4	Додатки	15	
5	Список використаних джерел	22	

1 ВСТУП

Одним із популярних засобів наочного навчання є різного роду опорні схеми та сигнали. Інколи система цих символів складає цілий опорний конспект. Однак до сьогодні відсутнє єдине розуміння, єдине визначення даного дидактичного засобу. Одні педагоги під опорним конспектом мають на увазі заготовлений викладачем і розтиражований текстовий конспект з коротким викладом теми, питання, хрестоматійного джерела тощо. Інші бачать в опорному конспекті такий засіб, що містить у собі лише основні орієнтири пошуку необхідного для вивчення матеріалу. У відпрацьованому вигляді, на їхню думку, такий дидактичний засіб є самостійно створеним здобувачем освіти повноцінним традиційним конспектом. Треті вважають, що опорні конспекти — це взаємозалежний набір умовних позначок, знаків (символів), що містять у собі закодовану інформацію.

Таким чином, типів опорних конспектів може бути декілька. Під опорним конспектом слід розуміти сукупність опорних сигналів, знаків, символів, стисле словесно - графічне зображення необхідної інформації, що служить достатньою опорою, орієнтиром для отримання і засвоєння здобувачами освіти певних знань, як правило, з однієї теми, розділу чи курсу. Хоча у практиці викладання історії ми маємо варіанти окремого використання лише символів або лише піктограм, робота з якими складає певну методичну модель проведення уроку.

Опорний конспект – це певна система, що має свої складові. До складових елементів опорного конспекту належить опорний сигнал — засіб наочності, що містить необхідну для довгострокового запам'ятовування навчальну інформацію, оформлену за правилами мнемоніки (мистецтва запам'ятовування). Опорний сигнал, у свою чергу, базується на символі, тобто умовному позначенні будь-якого предмета, поняття або явища. Група символів може скласти піктограму – умовний малюнок із зображенням

будь - яких дій, подій, предметів. Складовим елементом опорного конспекту є також ідеограма – письмовий знак, що позначає не звук, а ціле слово або корінь, певне поняття.

Опорний конспект з його складовими завдяки графічному формату має зручний вигляд для сприйняття. Його не обов'язково детально розглядати, достатньо кинути погляд, щоб зрозуміти головну ідею. Опорний конспект чи окремі його елементи під час застосування в навчанні повинні не тільки збуджувати інтерес, виконуючи роль додаткового мотиваційного стимулу, але перш за все бути графічною формою певної смислової структури, яку викладач намагається передати здобувачам освіти. Опорна схема чи сигнал повинні передавати не власне інформацію, а певний сенс цієї інформації, зміст понять та зв'язків. Візуальний образ, який виникатиме в здобувача освіти при роботі зі знаково-графічною моделлю, має відповідати за своєю формою змісту інформації, яку він передає. Тобто опорний сигнал не повинен вимагати додаткових пояснень чи зусиль для його запам'ятовування.

Проте водночас така форма розвиває образне сприйняття інформації, примушуючи при цьому суб'єкта думати та розкривати зміст інформації, закодованої в символічно-графічну структуру. За такої умови символічно-графічна структура перетворюється на інформаційно-смислову конструкцію, будучи певним сплавом тексту ілюстрації та схеми.

Незважаючи на те, що деякі елементи чи ідеї можуть бути запозичені, в кінцевому варіанті опорний конспект буде самостійним творчим продуктом.

Якщо викладач використовує опорні схеми та сигнали систематично, йому доводиться створювати своєрідний знаковий «алфавіт», наділяючи окремі ідеограми та піктограми постійними смислами. Створення такого «алфавіту» призводить до створення своєрідного знакового середовища, чий символи та знаки стають зрозумілими для тих, хто в ньому знаходиться. Щоб уникнути надуманості та механічності, створений «алфавіт» повинен відповідати вимогам компактності та уніфікованості.

Не менш важливим є питання стосовно графічної форми опорного сигналу. Кожен історичний період має свої особливості, своїх героїв і свою специфічну

атмосферу. Бажаною є історична вмотивованість графічної форми опорного сигналу для надання опорному конспекту історичного колориту та ознак певної документальності. Але в той же час графічна форма не повинна бути безпосередньо прив'язана до історичного періоду, в ній має залишатися елемент умовності, інакше зникне її символічність.

2 ОСНОВНА ЧАСТИНА

2.1 МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ОПОРНИХ КОНСПЕКТІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТА

2.1.1 Процес створення опорного конспекту

Процес створення опорного конспекту як певної знаково-сміслової структури може мати такий вигляд:

- визначення кола джерел з обраної теми;
- опрацювання матеріалів з метою визначення значущої інформації;
- відбір необхідних смислових одиниць, що в подальшому будуть замінені знаковими одиницями;
- отримані записи розділяються на окремі блоки з попереднім визначенням головного і суттєвого в інформації;
- оформлюються окремі зв'язки і структурується весь текст;
- виключаються повтори, підшуковуються символи, що дозволять передати якомога більшу кількість інформації;
- встановлюється необхідне співвідношення слів і позначень;
- остаточно визначаються рівні тексту та графічний вигляд майбутнього опорного конспекту;
- визначається головний візуальний символ, що в подальшому стане ядром опорного конспекту;
- визначається загальна конфігурація образу, що відповідатиме інтерпретованій темі;
- знакова символіка оформлюється у певну формулу чи цілісний знаковий макет.

Варіантів створених опорних конспектів може бути декілька. Якщо взяти за основу поділу символічність та умовність, то в першому варіанті, який можна назвати «структурним», на передньому плані буде певна структура, що передаватиметься за допомогою ключових слів, словосполучень тощо. «Символічний» варіант опорного конспекту, навпаки, буде повністю заміщати

текст умовно графічними знаками, формуючи візуальний образ при повному прочитанні конструкції.

За частотою використання на уроці опорні конспекти можна поділити на епізодичні та постійно діючі. Епізодичні опорні конспекти, у свою чергу, можна поділити на:

а) випереджальні, що передують вивченню цілої теми, складаються вчителем разом з здобувачами освіти на вступному уроці, даючи потрібні опорні знання, необхідні під час вивчення теми;

б) поточні опорні конспекти складаються на кожному уроці під керівництвом вчителя або ж самостійно здобувачами освіти;

в) узагальнюючі опорні конспекти є результатом вивчення теми і фіксують основні поняття, факти та причинно наслідкові зв'язки, осмислені під час вивчення окремого історичного періоду.

Постійно діючі опорні конспекти є основою розкриття й засвоєння системи понять, термінів, визначень, з якими здобувачі освіти будуть зустрічатися не один рік і які стануть їм у пригоді, допоможуть здобувачам освіти відновити необхідні знання під час вивчення наступного історичного періоду.

Викладач не стільки повинен сам створювати опорний конспект, пропонуючи готовий продукт, скільки навчити здобувачів освіти кодувати інформацію за допомогою знаків та символів. Цей процес навчання можна поділити на декілька етапів:

- здобувачі освіти використовують опорний конспект, створений викладачем, навчаючись розкодувати знакову інформацію;
- здобувачі освіти разом з викладачем під час пояснення кодують інформацію, навчаючись складати опорний конспект;
- здобувачі освіти самостійно складають опорний конспект, застосовуючи власні символи та знаки.

У подальшій перспективі при застосуванні комп'ютера та його можливостей опорний конспект перетвориться в певну наочну конструкцію із системою гіперпосилань й різними інформаційними рівнями. Але й сьогодні

процес складання опорного конспекту в зошиті чи на дошці має ряд важливих переваг порівняно з іншими методами опрацювання інформації, а саме:

а) концентрує та примушує стежити за поясненнями вчителя навіть найбільш неуважних здобувачів освіти;

б) розвиває логічне мислення, полегшує розуміння причинно наслідкових зв'язків;

в) навчає передавати свої думки в невербальній формі, розвиває творче мислення;

г) економить час на повторенні та осмисленні навчального матеріалу за рахунок певної технологізації навчального процесу.

2.1.2 Методика використання опорного конспекту

Одне з найважливіших сучасних умінь здобувачам освіти - це вміння кодувати великий обсяг інформації, вибудовувати логічні ланцюжки для міркування, а значить, оволодівати новими способами діяльності.

Опорний конспект - це система опорних сигналів, які мають структурний зв'язок і представляють собою наочну конструкцію, що заміщує систему значень, понять, ідей як взаємопов'язаних елементів.

Сутність методики написання та використання опорних конспектів:

- теоретичний матеріал групується у великі блоки, і з'являється можливість значно збільшити обсяг досліджуваного на уроці матеріалу без перевантаження здобувачів освіти, що значною мірою активізує їх пізнавальну діяльність.

- за рахунок резерву навчального часу з'являється можливість більше уваги приділяти творчим завданням та всебічній підготовці здобувачів освіти до виконання практичних робіт.

Метою технології використання опорних конспектів є:

- активізація розумової діяльності учнів, а, отже, мотивація до предмета.

- формування навичок сприйняття інформації, співставлення її з раніше засвоєною.

- розвиток умінь побачити велику тему в цілісному вигляді.
- підвищення інтересу до досліджуваного матеріалу.

Сам процес використання опорних конспектів складається з таких етапів:

- створення узагальненої схеми;
- зображення її на дошці чи в зошиті;
- виконання завдань із використанням схеми;
- зіставлення схеми з матеріалом підручника;
- формулювання висновків.

При складанні опорних конспектів можна використовувати умовні позначки, схеми, текстовий матеріал, формули тощо. Я надаю перевагу оформленню опорних конспектів у вигляді схем.

Опорні схеми дають можливість розвивати аналітичне, творче мислення здобувачів освіти і водночас економити час у процесі вивчення та повторення матеріалу.

Утворений резерв навчального часу доцільно використовувати для виконання здобувачами освіти завдань практичного характеру.

Опорні схеми повинні являти собою прості, зрозумілі і наочні схеми навчального матеріалу. В опорних схемах повинні бути показані основні поняття і зв'язки між ними. Опорні схеми можуть бути виготовлені попередньо у формі слайду, або на картці, або на класній дошці, або можуть створюватися разом з здобувачами освіти під час пояснення нового матеріалу. Як показує досвід, кращого результату у викладенні досягають ті викладачі, котрі правильно організують роботу по систематизації знань здобувачів освіти і складанню схем-конспектів. Вже під час пояснення нового матеріалу здобувачі освіти повинні сприймати його в структурно-логічній послідовності і цілісності. Тому, головна мета викладача – навчити здобувачів освіти паралельному запису (конспектуванню) та засвоєнню навчального матеріалу.

Із всього вищезазначеного можна виділити основні функції опорних схем-конспектів, а саме вони:

- допомагають сформувати у здобувачів освіти повне уявлення про тему, вчать бачити її цілісно.
- є зразком стислої передачі матеріалу, що дозволяє набагато збільшити обсяг його засвоєння на уроці.
- сприяють розвитку логічного мислення.
- вивільняють час для формування практичних умінь і навичок у процесі виконання різного роду завдань.
- забезпечують вищу якість знань, їхню системність.

Крім того, можна визначити основні вимоги до складання опорних конспектів:

I. Принципи складання (під час складання необхідно враховувати):

1. Системність: опорний конспект доцільно поділяти на окремі блоки. Кожен блок містить певний набір різноманітних термінів та формул, що допомагає при потребі легко знайти потрібний матеріал.

2. Стислість: опорний конспект не повинен перевищувати розмірів сторінки із зошита.

3. Простота: блоки не можна перевантажувати інформацією, вони мають бути легкими для сприйняття і відтворення

II. Загальні рекомендації:

1. Опорний конспект має бути максимально виразним, лаконічним, скомпонованим за законами логіки.

2. Блоки опорного конспекту не повинні переобтяжуватися прикладами, малюнками, оформлення не повинне відволікати.

3. Використання умовних позначок повинно бути постійним (бажано скласти словник умовних позначок і використовувати його протягом вивчення всього предмету).

Завдяки використанню опорних конспектів під час проведення уроків досягаються наступні результати:

I. Значно збільшується обсяг досліджуваного на уроці матеріалу, формуються навички самостійної роботи, дослідницькі та проектні вміння здобувачів освіти показують більш міцні знання та вміння з предмету.

II. З'являється можливість приділяти більше уваги виконанню завдань практичного характеру.

III. Використання даної технології сприяє підвищенню творчого потенціалу учнів, розвитку їх пізнавальної активності та призводить до покращення успішності.

IV. На думку самих учнів, використання даної технології набагато урізноманітнює уроки, їм легше сприймати досліджувані економічні явища, проводити розрахунки.

Використання опорних конспектів на уроках повинно спиратися на ряд методичних правил та прийомів:

1. З першого уроку необхідно познайомити учнів з особливостями цієї методики, призначенням опорних конспектів.

2. Новий навчальний матеріал викладач повинен пояснювати чітко, зрозуміло, емоційно і доступно. У викладенні не можна пропускати жодного опорного слова, котре є в конспекті.

3. Після пояснення нового матеріалу по темі викладач проводить стисле пояснення конспективних слів опорних конспектів.

4. Учням надається час, щоб перемалювати конспект в зошит. Якщо опорний конспект розмножено як роздатковий матеріал, то учні можуть підклеїти його в зошит.

5. Під час підготовки домашнього завдання учням рекомендується відтворити зміст конспекту, виконаного на уроці по підручнику і звірити його з конспектом у зошиті.

6. Крім письмового відтворення опорного конспекту учені повинні вміти відтворити у усній формі матеріал, що в ньому закодований.

7. На перших порах при усних відповідях можна дозволяти учням готовими користуватися опорними конспектами. Але згодом необхідно вимагати від учня самостійного відтворення опорного конспекту під час відповіді.

8. Викладачу необхідно пам'ятати про те, що опорні конспекти повинні послідовно розкривати новий матеріал.

9. Перед початком вивчення нової теми бажано давати учням перелік основних питань, які повинні бути добре засвоєні. Тим самим у учнів створюється ясне уявлення про той навчальний мінімум, яким необхідно оволодіти в процесі вивчення теми. Крім того, ці питання сприяють чіткому тематичному контролю.

I, найголовніше: викладач повинен проаналізувати психологічні особливості засвоєння здобувачами освіти знань.

3 ВИСНОВОК

Проблема навчання полягає в тому, що частіше викладання засвоюється на усному поясненні вчителем нового матеріалу, який важче засвоюється здобувачами освіти. Переважає, як показує досвід, формування словесно-логічного мислення здобувачів освіти. Ось чому використання наочностей, в тому числі і опорних конспектів, приводить до розвитку образного мислення. Особливості людини такі, що більше 90% інформації вона сприймає наочно.

Здобувачі освіти, коли працюють з опорними конспектами, вчаться „згортати” і „розгортати” необхідну інформацію. Багаторазове повторення навчального матеріалу дає можливість кожному здобувачу освіти засвоювати обов'язковий програмний мінімум, але не в загальному, а в особистому посильному для нього темпі. Важливо і те, що спираючись на добре засвоєні теоретичні знання, учень легко виконує практичні завдання.

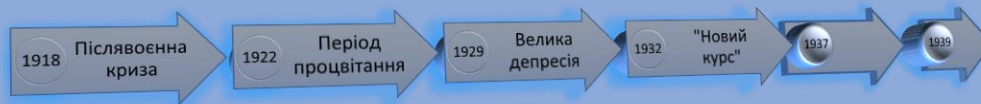
Як показує досвід, працювати з опорними конспектами може кожен викладач.

4 ДОДАТКИ

Тема 3 «Провідні держави світу в міжвоєнний період»

Урок №11 Тема: «Сполучені Штати Америки»

Соціально – економічний розвиток

Наслідки Першої світової війни

Людські втрати	50 тис. вбито, 250 тис. поранено
Фінансові прибутки	Загальний прибуток американських корпорацій становила 33,6 млрд. доларів
Обігнали	По випуску промислової продукції Великобританію, Францію, Німеччину, Італію та Японію разом
Зміни	Змінився політичний та фінансовий статус США. З боржника перетворилися на кредитора, активно втручаються в світову політику.
Відкрилися	Нові можливості для розвитку промисловості зменшився рівень безробіття, збільшилась заробітна плата

Період «процвітання» 1922-1929 рр.

44% промислової продукції світу виробляється в США	Впроваджувалися нові технічні досягнення та нові методи організації праці, підвищувалася продуктивність праці, якість товарів	Підвищився життєвий рівень населення пом'якшилися соціальні конфлікти
--	---	---

Наслідки економічної кризи 1929-1932 рр.

Тисячі банків та підприємств збанкрутували	Промислове виробництво скоротилося в двічі, 17 млн безробітних	Тисячі людей позбулися житла по всій країні, голод	Сільське господарство вступило в кризу перевиробництва, ціни падали. Фермерські господарства ставали збитковими, знищення врожаю та тварин
--	--	--	--

«Новий курс» Ф. Д. Рузвельта

Мета	Методи
Відновлення промисловості та сільського господарства	– державне регулювання економіки; – створюються органи управління економікою / НІРА, ААА)
Укріплення банківської системи	– заборона вивозу золота за кордон; – заборона торгівлі золотом; – девальвація долара; – укрупнення банків /примусове/; – надання банкам великих державних кредитів.
Зниження соціальної напруженості	– проведення соціальних реформ, поліпшення умов праці; – зростання заробітної плати; – допомога бідним і безробітним

Соціальні реформи 1933-1936 рр.

- збільшення заробітної плати;
- скорочення робочого дня;
- введення оплачуваних відпусток;
- вводиться соціальне страхування (пенсії, державна допомога хворим та інвалідам);
- створення державних органів боротьби з безробіттям, які створювали робочі місця;
- легалізація страйків, профспілок.

Урок №12 Тема «Британська імперія»

Соціально – економічний розвиток

Наслідки Першої світової війни

Людські втрати	743 тис. загиблих, 1млн 693 тис. поранено
Матеріальні втрати	10 млрд фунтів стерлінгів, державний борг 7,829 млн фунтів
Скорочено	Експорт товарів на 30-45%
Посилився	Національно –визвольний пух в колоніях
Зріс	Страйковий рух, повстання в армії
Погіршилось	Життєвий рівень населення

Внутрішня політика урядів Великобританії

Уряд	Економічна політика	Соціальна політика
Ліберально-консервативний Д. Ллойд Джордж 1918-1922 рр.	– зроблена спроба провести реформи, посилити контроль держави над економікою, націоналізація деяких галузей промисловості	– підвищена зарплата; – скорочений робочий тиждень; – введений 7 годинний робочий день; – введена допомога звільненим з армії
Консервативний С. Болдуїн 1922-1923 рр.	– відновилася фінансова система; – підтримка великого бізнесу; – державні субсидії для промисловості.	– скорочені витрати на соціальну сферу; – придушені виступи робітників.

Лейбориський Р. Макдональд січень 1924 – жовтень 1924 р.	– уряд не встиг провести реформи	– збільшені пенсії; – знижені податки на продовольство; – введені субсидії на житлове будівництво
---	----------------------------------	---

Урок № 13

Тема: Франція

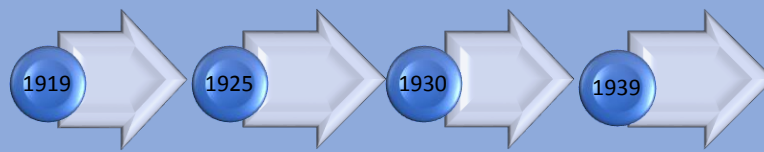
Наслідки Першої світової війни

Людські втрати	1,4 млн - загинуло, 750 тис - поранено
Матеріальні втрати	200 млрд франків
Зруйновано	10 тис. підприємств, 900 тис типових будинків, 200 шахт
Погіршилось	Матеріальне становище мільйонів людей
Посилилось	Концентрація виробництва
Збільшилось	Запаси вугілля на 40%, потужність металургії на 75%, запаси залізної руди - вдвічі

Внутрішня політика

Уряд	Економічна політика	Соціальна політика
Ж. Клемансо (1920-1922 рр.)	Не змогли відродити економіку	Подавлення страйкового руху
Р. Пуанкаре (1922-1924 рр.)	Підйом податків	Реформа освіти, соціальне страхування
Мільєран (1924-1926 рр.)	Підтримка великого капіталу	Політична амністія державним службовцям дозволила мати профспілки вибору права жінкам
Р. Пуанкаре (1926-1929 рр.)	Укріплення фінансів	-
Л. Блюм (1936-1938 рр.)	Підвищення податків з монополій	Зменшення робочого тижня, підвищення заробітної плати, доступні кредити
Д. Даладьє (1938-1940 рр.)	Укріплення великих монополій	Скорочення безробіття

Урок № 14
Тема: Італія

Наслідки Першої світової війни

Людські втрати	700 тис. загинули, 1 млн - інваліди, 1,5 млн - полонені
Фінансові втрати	65,5 млрд мер
Зруйнована	Вся північно-східна частина країни
Збільшилася	Військова промисловість при відсутності ринку збуту, інфляція, державний борг
Погіршилось	Соціальне положення, масове безробіття

Фашизація Італії:

- заборонені всі політичні партії;
- створена політична поліція;
- створений Особливий трибунал, введена смертна кара;
- створений " Велика фашистська рада";
- - проведені масові арешти;

Не вдалося вирішити:

- ліквідувати залежність Італії від імпорту сировини;
- ліквідувати залежність в імпортного продовольства;
- переозброїти армію сучасною технікою;

Урок № 15

Тема: Німеччина

Наслідки Першої світової війни

Людські втрати	Загинуло 7,5 млн. людей
Зруйновано	Промисловість та сільське господарство
Погіршилось	Матеріальне становище мільйонів людей

Установлення фашистської диктатури

Листопад 1932р	Фашисти втратили 2 млн. голосів
Грудень 1932р	Поглиблюється криза, посилюється страйковий рух
Січень 1933р	Зустріч Гітлера з монополістами
30 січня 1933р	Президент Гінденбург призначає Гітлера канцлером

Внутрішня політика

Уряд	Економічна політика	Соціальна політика
Гітлера (1933-1945 рр.)	<ul style="list-style-type: none">– вводяться жорстоке планування і дисципліна;– військові форми отримали пільги і кредити;– сільське господарство поставлене під контроль держави;– будуються нові військові заводи.	<ul style="list-style-type: none">– розпущенні політичні партії;– одержавленні профспілки;– ліквідовано право трудових колективів заключати трудові договори;– будівництво концтаборів створюються СС, СД і гестапо;– вводиться загальна трудова повинність.

5 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Всесвітня Історія Опорні конспекти 11 клас Середницька Г. В., ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ Опорні конспекти Київ "А.С.К." СПД ФО Сандуп 2009
2. І. Є. Щедрина, ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СХЕМАХ І ТАБЛИЦЯХ, м. Харків, Країна мрій 2001 р.
3. [Всесвітня історія опорні конспекти 11 клас](#) – інтернет ресурс.